

Mikken op groei

Paul Nieuwenhuis: 'Begin met een eenvoudige melkstal die later is uit te breiden'

Bouwen op de groei is actueel nu het quoteringsstelsel zijn langste tijd heeft gehad. Hoe verstandig is het om in een melkstal of robot te investeren die berekend is op tweemaal zo veel koeien als het huidige aantal? Ofwel, hoe moeten veehouders omspringen met overcapaciteit?

In het buitenland komt het wel voor dat de melkmachine dagelijks twintig uur draait. De veestapel wordt in ploegdienst gemolken. In zo'n geval is de capaciteit van een melkstal volledig benut. 'Vanwege de hoge loonkosten is dit concept in Nederland en Vlaanderen pas interessant vanaf ongeveer 300 koeien. Het is verstandig om een relatief een-

Door de ruimte in het groene blok eerst niet in te richten is flexibel uit te breiden

voudige melkstal neer te zetten', stelt Pieter Wiedijk, de Nederlandse vertegenwoordiger voor Dairymaster. 'Maar wie vast wil houden aan de omvang van het gezinsbedrijf stelt andere eisen aan de capaciteit. Die moet snel kunnen melken. Iemand die zonder inzet van externe arbeid wil groeien van 100 naar 150 koeien, kan het beste kiezen voor de zeshands swingoverstal, met een optie om uit te kunnen breiden naar twintig stands. Dan kun je altijd een capaciteit

halen van 100, respectievelijk 140 koeien per uur.'

Paul Nieuwenhuis van WestfaliaSurge benadrukt ook het onderscheid tussen gezinsbedrijven enerzijds en grote commerciële bedrijven die met personeel werken anderzijds. 'Overcapaciteit is op beide soorten bedrijven anders te omschrijven. De kernvraag is steeds hoeveel arbeid beschikbaar is. De ondernemer op het familiebedrijf mag niet langer dan anderhalf uur melken, anders komt het andere werk in de knel en heeft hij minder tijd om het bedrijf aan te sturen. Verder zou dan zijn vrije tijd afnemen, een onderwerp waarvoor steeds meer aandacht is bij het kiezen van een melkstal. In zijn geval betekent overcapaciteit minder dan anderhalf uur melken. Daar moet hij de capaciteit van de melkstal op afstemmen.'

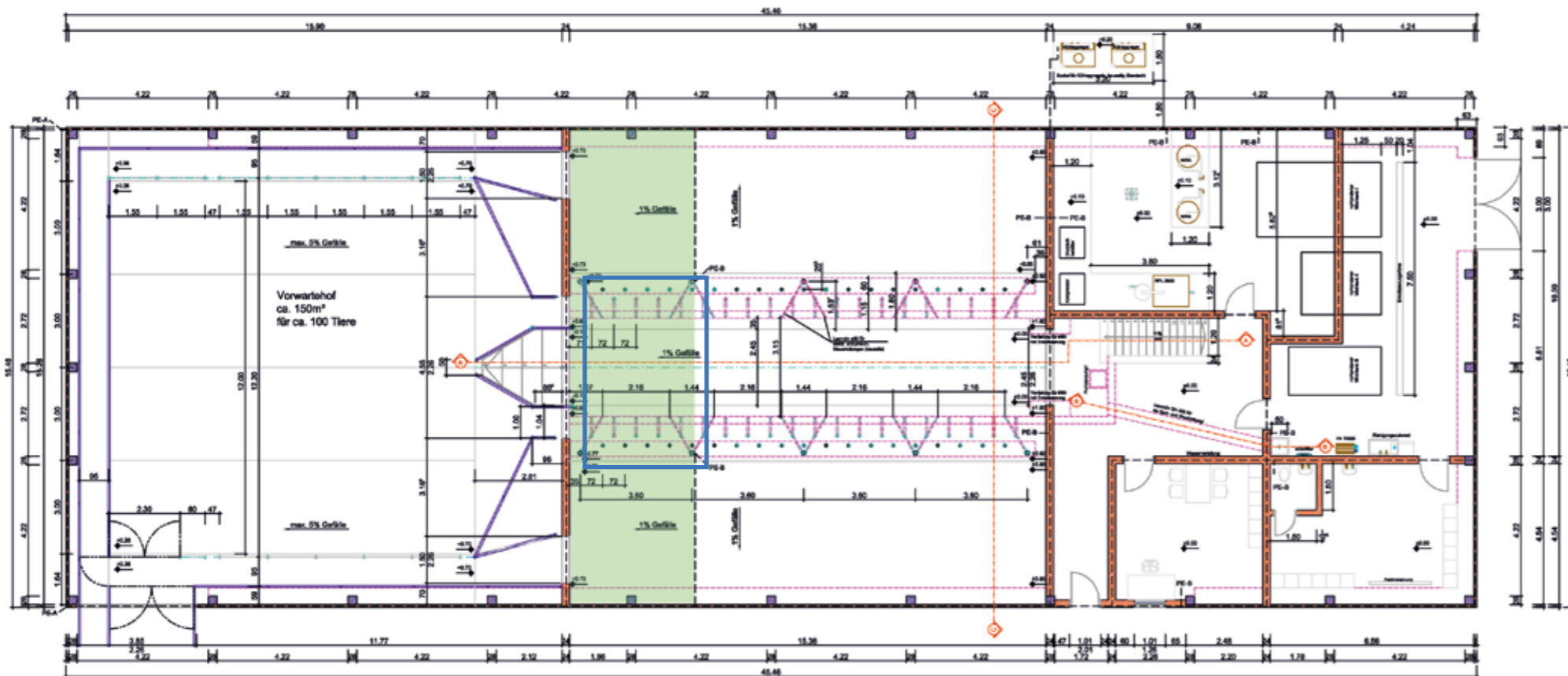
Het systeem dat past op gezinsbedrijven is volgens Nieuwenhuis een 2 x 10 of een 2 x 12-melkstal of – als het gaat om gezinsbedrijven van 1.000.000 kg melk – een draaimelkstal. 'Met dat systeem melkt een veehouder de meeste liters per uur.'

Flexibele melkstal

Cijfers uit een grootschalige enquête van AgriDirect, marketingspecialist voor de agrarische sector (figuren 1 t/m 3), duiden erop dat de 'visgraat' nog veruit de meest voorkomende melkstal is, maar dat de melkrobot de sterkste positie inneemt bij de investeringsplannen. 'De trends op dit moment zijn carouselstallen en melkrobots. Groeien met een melkrobot is bij 300 melkkoeien of meer goed mogelijk. De investering wordt uitgesmeerd over meer liters melk. De stap

Betrek in de keuze voor type melkstal ook de beschikbare hoeveelheid arbeid, nu, maar ook over vijf jaar

is het grootst als je van één naar twee éénbox melkrobots gaat. Om rendement te halen, verhogen dergelijke bedrijven de bezetting', stelt Ap Hartelman, solution manager voor Manus.

Wie wil verdubbelen riskeert op de korte termijn een laag rendement op de investering. 'Daarom is het belangrijk te weten waar je over tien tot vijftien jaar wilt staan. Reken een plan door en stem daar de grootte van de melkstal op af. Verdubbeling is vooral weggelegd voor bedrijven vanaf 1.000.000 kg melk. Die kunnen in grotere stappen groeien. Doordat ze met personeel werken, is de

arbeid beter te verdelen. Een grote draaimelkstal is dan verantwoord. Een groeiend bedrijf van zeventig koeien begint met een 2 x 10-vijftiggradenstal', stelt Nieuwenhuis. Het gat tussen investering en rendement op korte termijn is volgens hem te ondervangen door te beginnen met een eenvoudige melkstal die later is uit te breiden, zoals op de plattegrond van een Duitse melkstal met groen is aangegeven. Te denken valt aan automatisering (melkmeters) of extra standen. 'De melkstal is dan flexibel. Eventueel kan de productie in een volgend stadium verhoogd worden door

met inzet van personeel langer te melken. Familiebedrijven groeien meer geleidelijk, maar stilstaan is geen optie, want dat betekent over tien jaar een verhoging van de kostprijs.'

Melkwinningsdeskundigen zijn het erover eens dat het type melkstal waar een op groei gerichte veehouder voor kiest, samenhangt met de huidige omvang in relatie tot de schaalgrootte die het bedrijf nastreeft in de toekomst.

Het door Wiedijk geschetste bedrijf dat wil groeien van 100 naar 150 koeien kan volgens Rick van Rinsum, verantwoordelijk voor de verkoop bij RMS Benelux bv, beter investeren in een tweeboxmelkrobot. 'Groeï met een extra box in een meerboxstelsysteem is zeer rendabel. Een tweebox kost 80.000 euro per box, bij de volgende box betaalt een veehouder voor een groeicapaciteit van 500.000 kg nog geen twee cent per kg melk. Dat is vergelijkbaar met de prijs van een halve melkstal.'

Nieuwenhuis is meer voorstander van een vijftiggradenstal, een rapid exit of een draaimelkstal. 'Bij deze melkstallen nemen de kosten af naarmate de veestapel groeit. Door deze besparing wordt personeel of automatisering in de melkstal op termijn betaalbaar.'

Twee uur melken te lang

Arbeid is een belangrijk element in de afweging om te investeren in een nieuwe melkstal. Ap Hartelman stelt net als Paul Nieuwenhuis dat het melken maximaal een tot anderhalf uur mag kosten. 'Eigenlijk is twee uur melken al te lang. Want melken is zeer intensief. Groei opvangen door langer te melken, is de meest simpele oplossing en zorgt voor verhoging van het rendement op de melkinstallatie. Aan de andere kant zijn er grenzen aan de hoeveelheid arbeid voor een veehouder.'

Werken met 'vreemde' arbeid is een mogelijkheid om deze grenzen te verruimen. Toch zijn de meeste specialisten niet enthousiast over deze oplossing. Hartelman: 'Vreemde arbeid is in Nederland moeilijk verkrijgbaar. Een zieke medewerker dient door de veehouder zelf opgevangen te worden.' De Deense trend volgen, waar explosief groeiende bedrijven werken met melkers uit Oekraïne of Letland, is volgens Pieter Wiedijk evenmin realistisch. 'Daarvoor is de groei in Nederland en Vlaanderen nog te weinig explosief. Maar als je toch kiest

voor deze werkwijze is het zaak te zorgen voor een goede afstemming tussen en met de melkers.' Wiedijk verwacht op dergelijke bedrijven veel van de zogenaamde voorbehandelboxen waar koeien automatisch worden voorbehandeld. Deze techniek is in Ierland in ontwikkeling.

Robotarm op carrousel

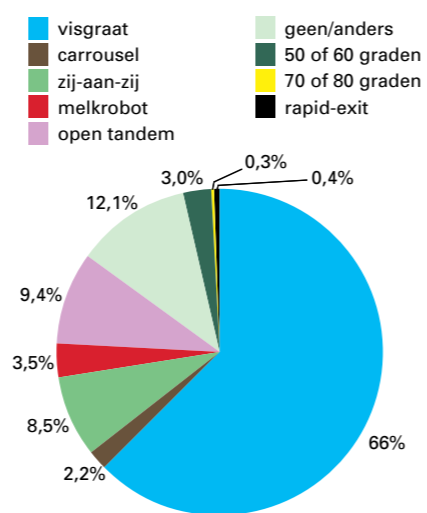
Ook Rick van Rinsum is sceptisch over externe arbeid 'Het inzetten van buitenlandse melkers om het arbeidsplaatje goedkoop in te richten is een tijdelijke oplossing. Het zijn de ambitieuze mensen die naar ons land komen. Dat soort werknemers zien hun verblijf als een stage en gaan vervolgens in hun eigen land zelf melken.' Daarom is Van Rinsum een warm voorstander van het meerboxstelsysteem. 'Vanaf 140 koeien red je het niet meer met één arbeidskracht, dan moet je iets.'

Wiedijk is minder enthousiast over de meerboxrobot. 'Ik denk dat een carrouselstal waarin een robotarm de melkstellen aansluit interessanter is. Dan haal je meer capaciteit. Automatisch melken in een carrouselopstelling komt in de praktijk nog niet voor, maar er zijn ongetwijfeld partijen mee bezig.' Nieuwenhuis bevestigt dat, maar ontkent overigens dat WestfaliaSurge op dit terrein aan de weg timmert.

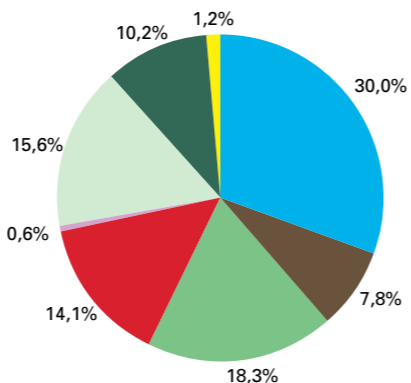
Eenvoudig separeren

Behalve arbeidsinvulling en het rendement op de investering is de uitvoering van de melkstal een belangrijk punt. Wiedijk: 'Wie bouwt op groei doet er verstandig aan rekening te houden met de bereikbaarheid van de melkstal bij uitbreiding. Vroeger werd de melkstal voor in de hoek van de stal geplaatst, met het tanklokaal ernaast. In deze opstelling is het onmogelijk te groeien.' Bouwen op groei betekent dat het separeren van koeien eenvoudiger moet al. Wiedijk: 'Vanaf 120 koeien gaat dat al een rol spelen. Droogzetten, drachtcontrole, klauwbehandelingen en inseminaties betekenen dan al snel 800 separaties per jaar. Dat moet gemakkelijk en snel gaan, bijvoorbeeld via selectiepoorten bij de uitloop van de melkstal.'

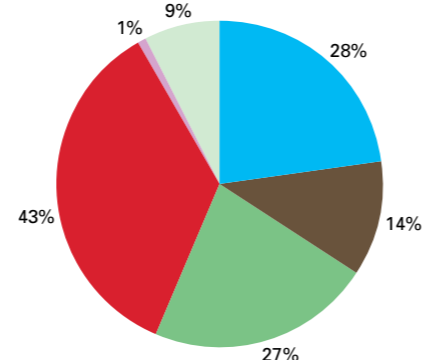
Aanpassingen in de melktechniek leveren volgens Hartelman hooguit tien procent extra capaciteit op. 'Je kunt dan denken aan melkstroombestuurd pulseren en aan het veranderen van de zuig-

Figuur 1 – Verdeling type melkstal in Nederland in 2006 (bron: AgriDirect)

Figuur 2 – Gerealiseerde investeringsplannen uit 2005 (bron: AgriDirect)

Figuur 3 – Investeringsplannen 2006 in melkwinning (bron: AgriDirect)

rust-slagverhouding. En er zijn ook systemen waar de langstmelkende koe na herkenning wordt aangewezen om als eerste te worden aangesloten.' Toch zetten deze maatregelen volgens Hartelman nog weinig zoden aan de dijk. 'Als je echt wilt groeien, ontkom je niet aan extra melkstanden of een andere melkstal.'

Tijmen van Zessen

Groei financieren

Bank welwillend tegenover investeringen met overcapaciteit

Twee jaar geleden was het een zeldzaamheid, maar nu krijgen

banken met regelmaat kredietaanvragen voor de verdubbeling van bedrijfsomvang en melkcapaciteit.

Melkveeouders zetten hoog in.

Wat is de visie van de melkveehouder? Is er bedrijfsopvolging? Wanneer de managementkwaliteiten van de veehouder goed zijn, dan zijn er veel mogelijkheden om groei te financieren.' Gerard Jansen, verantwoordelijk voor kredietverstrekking in de landbouw in Vlaanderen bij de bank Landbouwkrediet, geeft aan dat er voor het financieren van overcapaciteit op een melkveebedrijf geen harde richtlijnen bestaan. 'Het scheelt of de veehouder bij nieuwbouw zelf geld inbrengt of dat wij een project volledig moeten financieren. Kredietverstrekking verschilt van bedrijf tot bedrijf en vooral de toekomstplannen van de ondernemer vinden we belangrijk', aldus Jansen.

Goed vooruitdenken loont

In Vlaanderen stond de afgelopen jaren de wetgeving rondom melkquotum de groeikansen behoorlijk in de weg. De investering in overcapaciteit bleef bij nieuwbouw van een melkput beperkt, maar dat is inmiddels veranderd. Jansen: 'Dankzij de verruiming van de quotumregelingen en de plannen voor quotumafschaffing in 2015 krijgen we steeds meer verzoeken van veehouders die inzetten op flinke groei.'

Ook bij ABN AMRO in Nederland melden zich steeds vaker veehouders met forse uitbreidingsplannen. De bank rondde eind vorig jaar een onderzoek af waarin verschillende groeiscenario's in relatie met het afschaffen van de quotering werden doorgenomen. 'De afgelopen maanden hebben we verschillende kre-

dietaanvragen gehad van veehouders die de komende jaren willen verdubbelen in bedrijfsomvang', vertelt Henk Westeneng, sectormanager melkveehouderij bij ABN AMRO. Bij die groeiscenario's horen ook ruim opgezette melkstallen. 'Overcapaciteit van de melkput zorgt voor een verhoging van de kostprijs. Maar je kunt een nieuwe melkput ook zo inrichten dat uitbreiding over een aantal jaar zonder al te veel kosten gaat', vertelt Westeneng en hij geeft als voorbeeld een melkstal met 2 x 16 standplaatsen die eerst ingericht wordt als 2 x 12 melkstal. 'Het kostprijsverhogende effect van overcapaciteit moet te verantwoorden zijn binnen het kostenplaatje van het totale bedrijf. We hebben liever dat een veehouder nu al voldoende vooruitdenkt dan dat hij over drie jaar terugkomt voor een nieuwe uitbreiding. Dat kost de ondernemer twee keer geld.'

Geen verdriedubbeling

Zowel Westeneng als Jansen geeft aan *Verantwoorde overcapaciteit zaak van bank én ondernemer*

dat er geen harde richtlijnen zijn voor de maximaal te financieren overcapaciteit. Twintig, dertig procent overcapaciteit lijkt heel normaal bij een investering op het gebied van melkwinning. 'We blijven inmiddels meepraten wanneer veehouders praten over verdubbeling van de huidige veestapel en daarvoor nu al willen investeren', vertelt Jansen. Financiering van nieuwbouwplannen voor een toekomstige verdriedubbeling van de bedrijfsomvang is voor hem een stap te ver. 'Daar is de tijd nog niet rijp voor. Hetzelfde gold nog maar een paar jaar geleden voor een verdubbeling. De toekomst voorspellen blijft een beetje kijken in een glazen bol.'

In Vlaanderen betrekken veel veehouders onafhankelijke adviesbureaus bij het maken van een toekomstplan. Zo'n uitgewerkt plan vormt voor Jansen een belangrijke basis voor de kredietverstrekking. 'We proberen wel goed te beoordelen of de ondernemer zelf achter zijn plannen staat en niet gewoon meeloopt met de adviseur. De visie en de managementcapaciteiten van de ondernemer staan voor ons voorop.'

ABN AMRO kijkt vooral of overcapaciteit verantwoord is, maar de ondernemer neemt uiteindelijk zelf de beslissing, aldus Westeneng. 'Het is niet aan ons om een veehouder te vertellen of het wel of niet verstandig is een half uurtje langer in de melkput te staan. We willen niet op de stoel van de ondernemer gaan zitten.' Dat geldt volgens Westeneng ook bij de aanschaf van een robot, waarbij vaak bewust gekozen moet worden voor overcapaciteit. 'De aanschaf van melkwinningsapparatuur is een van de grootste investeringen van een melkveebedrijf. Past de melkwinteknik in het totale bedrijf? Kan het bedrijf de extra kosten de komende jaren dragen? Het is een investering voor de komende tien jaar en het is aan de veehouder welk scenario hij voor ogen heeft. Dat heet ondernemen.'

Jaap van der Knaap